

Anton Çehov
Bir Av Dramı

Çeviren: *Levent zbek*

telgrāfhane
yayınları

Çevirenin Notu

1860-1904 yılları arasında yaşamış büyük yazar Anton Çehov'un asıl mesleği, bilindiği gibi, doktorluktu. Mesleğini çok sevdiğinden, yaşamı boyunca tıbbaya olan ilgisini hiç bırakmamıştır. Bir dostuyla sohbet ederken bu konuda şunları söylemişti: "Doktorluk benim resmi eşimdir, yazarlıksa sevgilim..."

Ne var ki, kendisi doktorluk mesleğini bambaşka bir sebeple seçmişti. Çok yoksul, maddi durumu çok bozuk olan ailesi için bol kazançlı bir meslek edinmesi gerekiyordu. O devrin koşullarında en çok para kazandırılan mesleğe doktorluktu. Çok da acelesi vardı. Mümkün olduğu kadar çabuk hareket etmeliydi, çünkü ailesi parasızlık yüzünden tamamen tükenme aşamasına gelmişti.

Anton Çehov, 1879 yılında girdiği sınavı kazanarak Moskova Üniversitesi Tıp Fakültesine girmeye hak kazandı. Üniversite öğrenimi boyunca tüm masrafını kendisi çıkarması, hatta ailesine de para göndermesi gerekiyordu.

O yıllarda ortaya çıkan bir yetenek, maddi sorunlarını çözmede ona yardımcı olmaktan başka, o sırada kendisi henüz bilmesede ileride önünde büyük yollar açacaktı ve o, dünyanın gelmiş geçmiş en büyük yazarları arasına girecekti.

Şimdilik, kısa oyunlar, skeçler, öyküler yazıyordu ve bunları fazla zorlanmadan çeşitli dergi ve gazetelere satıyor, para kazanıyordu. Ne var ki, bu para yeterli değildi. Genç Anton Çehov, maddi sıkıntısına bir başka çözüm daha bulmuştu. Herhalde bir merakın da desteklediği bir başka iş ona ek gelir sağlıyordu: Güzel saka ve sığırkık kuşları yakalıyor, bunları kuş pazarında meraklılarına satıyordu. Böylece elde ettiği

paranın bir kısmını ailesine ayırıyor, bunları espri dolu, neşeli mektupların içinde onlara gönderiyordu.

1884 yılında Tıp Fakültesini bitirerek doktor oldu. Ancak doktorluk mesleğiyle fazla bir şey kazanamadığı için yine yazı yazarak para kazanma zorunluluğu devam etti. Çünkü yoksul hastalarına ücretsiz bakmak, onun vazgeçmediği bir tutkusuydu.

İşte tam o sıralarda yazdığı bir roman, *Bir Av Dramı*, ilk uzun eseri olarak 1884 yılında bir gazetede otuz iki bölüm olarak tefrika edildi. Sonrasında yazarlık mesleğinde hızla yükseldi, Rusya'nın o zamanki itibarlı edebiyat kuruluşlarından teklifler aldı, eserleri ve ünü kısa sürede Rusya dışına taşı.

Aynı yıl, Tıp Fakültesini yeni bitirmiş olan doktor Çehov'un sağlık durumunda bir olumsuzluk belirdi. Öksürük nöbetlerinde kan gelmeye başlamıştı. Kendisi doktor olarak durumunu anlamıştı, ama bunu ailesinden ve tüm arkadaşlarından sakladı. Edebiyat alanındaki başarılı yıllarında bir yandan hep bu hastalığın endişesi ve sıkıntısıyla yaşadı. Kırk üç yıllık kısacık yaşamını 1904 yılında tamamladı.

Zamanında otuz iki bölüm olarak tefrika edilen *Bir Av Dramı*'nı burada da özgün haliyle, otuz iki bölüm olarak okuyucuya sunuyoruz.

Levent Özübek

P R E L Ü D

1880 senesinin Nisan ayında bir gün, odacı Andrey, özel odama gelip gizemli bir mırıltıyla, bir beyefendinin editör ofisine geldiğini ve ısrarla editörü görmek istediğini söyledi.

“Bir Çinovnik¹ gibi görünüyor,” diye ekledi, “şapkasında kokartı var.”

“Başka bir zaman gelmesini söyle,” dedim, “bugün meşgulüm. Editörün sadece cumartesileri görüşmeci kabul ettiğini söyle.”

“Önceki gün de gelmişti, sizi sordu. İşinin acil olduğunu söylüyor. Neredeyse gözlerinde yaşlarla, sizi görmeyi rica ediyor. Kabul etmez misiniz?”

Derin bir nefes aldım, kalemimi bıraktım, kokartlı beyi karşılamak üzere, sandalyeme daha sağlam yerleştim. Mesleğin sırlarını henüz öğrenememiş genç yazarlar ve genelde herkes, “Editör Ofisi” sözcüğünün yarattığı ulvi saygınlıktan etkilenip, sizi kendileri için uzun sayılacak bir süre bekletirler. Editörün “İçeri alın,” demesinden sonra, uzun süre öksürür, burunlarını çekerler, kapıyı çok yavaşça açarlar, odaya daha da yavaş girerler, sonra da hiç de kısa olmayan bir vaktinizi sizden çalarlar. Kokartlı bey beni bekletmedi. Andrey daha kapıyı kapatmaya fırsat bulmadan odamda uzun boylu, geniş omuzlu bir adam belirdi. Bir elinde bir tomar kâğıdı, diğer elinde kokartlı şapkasını tutuyordu.

Benimle bir görüşme koparmayı başarmış olan adam, öykümde çok önemli bir yer tutuyor. Onun için görünüşünü tasvir etmem gerekli.

1 Devlet memuru. (ç.n.)

Söylediğim gibi, uzun boylu, geniş omuzlu ve bir araba atı kadar sağlam biriydi. Tüm vücudu sağlık ve zindelik yayıyor gibiydi. Yüzü pembe, elleri büyük, göğsü adaleli ve geniş, saçları sağlıklı bir oğlan çocuğununki gibi gürdü. Kırk yaşlarındaydı. Son moda göre, zevkli giyinmişti. Üzerinde bir tüvit ceket vardı ki, anlaşılan terzinin elinden yeni çıkmıştı. Altın saatinin üzerinde küçük bezemeler bulunan kalın zinciri göğüs cebine asılıydı ve küçük parmağında ufak, parlak yıldızlar gibi parıldayan bir elmas yüzük vardı. Fakat en önemlisi, en küçük bir değer iddiasında bulunulacak bir roman ya da öykü için temel olacak olan şey onda vardı ki bu, onun son derece yakışıklı biri olmasıydı. Ben ne kadını ne de sanatçı... Ama erkek güzelliğinden az da olsa anlarım. Fakat bu kokartlı adamın görünüşü benim üzerimde daha da etkileyici bir izlenim bıraktı. Adaleli, geniş yüzü uzun zaman hafızamdaki etkisini korudu. Bu yüzde tam kancalı, gerçek bir Yunan burnu, ince dudaklar, içinde erdem ve uygun kelimelerle tam olarak tanımlanamayacak daha başka bir şeylerle parlayan güzel, mavi gözler görebiliyordunuz. Bu "bir şeyler" küçük hayvanların hasta veya üzgün olduklarında gözlerinde görülebilir. İstirham eden, çocuksu, tevekkülle elemli bir şeyler... Kurnaz ve çok zeki insanlarda böyle gözler hiç yoktur.

Tüm yüzü bir içtenlik teneffüs ediyordu. Hoşgörülü, yalın bir tabiat ve dürüstlük... Bir yanlışlık yoksa, yüz ruhun aynasıdır. Bu kokartlı beyle tanıştığım ilk günden itibaren yemin edebilirdim ki, kendisi yalan söyleyebilecek biri değildi. Hatta iddia edebilirdim, yalan söyleyememişti. İddiamı kazandım mı, kaybettim mi, okuyucu bunu daha sonra anlayacak.

Kestane rengi saçları ve sakalları gür ve ipek gibi yumuşaktı. Genellikle denir ki, yumuşak saçlar tatlı, duygusal, nazik bir ruhun işaretidir. Suçluların ve hayırsız, dikkafalı karakterlerin saçları çoğu zaman kabadır. Bu doğru mudur, değil midir, okuyucu bunu ileride anlayacak. Bu kokartlı zarif beyin ne yüz ifadesi ne de sakalının yumuşaklığı onun cüsseli endamının hareketleri kadar yumuşak değildi. Bu hareketler tahsilin, uysallığın, zarafetin ve eğer ifadeyi mazur görürseniz kadınca bir inceliğin göstergesiydi. Kahramanıma, bir yumruğuyla bir at nalını eğmek ya

da bir sardalye konservesi kutusunu dümdüz etmek için, en küçük bir güç göstermesi yetecekken, hareketlerinde böyle bir gücün belirtisi hiç görünmüyordu. Kapının tutamağını ya da şapkasını, sanki onlar bir kelebekmiş gibi parmaklarıyla nazikçe, dikkatle, çekinerek tutuyordu. Hiç gürültü çıkarmadan geldi, elimi hafifçe sıktı. Ona bakarken, onun Golyat kadar güçlü olduğunu, bir eliyle bizim ofisin odacısı Andrey gibi beş kişinin hareket ettiremeyeceği bir ağırlığı kolaylıkla kaldırılacak kadar güçlü olduğunu unutturdunuz. Onun böyle güçlü ve sağlam biri olduğunu, hafif hareketlerine bakarak anlamak olanaksızdı. Spencer, onu zarafet numunesi olarak tanımlardı.

Odaya girerken aklı karıştı. Duygusal, hassas tabiatı benim sert, memnuniyetsiz yüzüm karşısında şoke olmuştu galiba.

“Ne olur, beni affedin,” diye başladı, yumuşak, olgun bir bariton sesle. “Size uygun olmayan bir zamanda geliyorum, sizi benim için bir istisna yapmaya zorluyorum. Çok meşgulsünüz! Ama sayın editör, bakın durum şöyle. Yarın çok önemli bir iş için Odesa’ya yola çıkıyorum... Bu seyahati cumartesiye kadar erteleyebilseydim, sizi temin ederim, sizden bu istisnayı yapmanızı istemeyecektim. Kaidelere hep uyarım ve nizamı severim...”

“Ne çok konuşuyor!” diye düşündüm, elimi kaleme uzattım. Bu hareketimle zamanım olmadığını gösteriyordum. (Çok fazla ziyaretçi beni sıkıyordu.)

“Sadece bir dakikanızı alacağım,” diye devam etti kahramanım, özür diler gibi bir ses tonuyla. “Ama önce kendimi tanıtayım... İvan Petroviç Kamışev. Hukukçuyum ve eski sorgu müfettişiyim. Her ne kadar bugüne dek yazarlık yapma şerefine erişmediysem de şimdi karşınıza edebi bir amaçla geldim. Kırk yaşına rağmen, karşınızda yeni başlayan olmak isteyen biri var.”

“Memnun oldum. Buyurun, sizin için ne yapabilirim?”

Yeni başlayan olmak isteyen adam oturdu ve istirham eden gözleri yere bakarak devam etti:

“Gazetenizde basmanızı istediğim bir hikâye getirdim size. Sayın editör, size içtenlikle söylemek isterim ki, bir yazarlık şöhreti elde etmek için, güzel sözler duymak için yazmadım bunu. Bu tür şeylerden zevk almak için fazla yaşlıyım. Yazarlık yoluna sa-

dece ticari amaçla girmek istedim... Bir şeyler kazanmak istiyorum... Artık kesinlikle başka bir meşgalem yok. S... şehrinde beş yıldan fazla süredir sorgu müfettişi olarak görev yaptım. Hiç sermaye biriktiremedim, masumiyetimi de koruyamadım..."

Kamışev bana samimi gözleriyle baktı ve yumuşakça güldü.

"Memuriyet sıkıcı. Çalıştım, sonunda bezgin düşene kadar çalıştım, sonra bıraktım. Şu anda işim yok. Bazen bir parça ekmek bile bulamıyorum... Değersizliğine rağmen, öykümü basarsanız bana büyük bir iyilik yapmış olacaksınız. Bana yardım edin. Gazete bir hayır yeri değildir, bakımevi de değildir... Bunu biliyorum, fakat... Büyük bir iyilik yapmış olacaksınız."

"Yalan söylüyor," diye düşündüm.

İşlemeli altın saati ve zinciri, küçük parmağındaki elmas yüzük, bir parça ekmek söylemine uygun düşmüyordu. Bundan başka bir de Kamışev'in yüzünden hafif bir bulut geçmişti ki, arada bir yalan söyleyen birinin yüzündeki bu izi ancak tecrübeli bir göz takip edebilirdi.

"Hikâyenizin konusu nedir?" diye sordum.

"Konusu mu? Ne söyleyebilirim ki? Konu yeni bir konu değil. Aşk ve cinayet. Ama bir okuyun, göreceksiniz... Bir sorgu müfettişinin notlarından..."

Kamışev'in bunalmasından, gözlerini kırıştırtmasından anlaşılan, herhalde kaşlarını çatmıştı. Konuşmaya hızla başladı ve devam etti:

"Hikâyemi eski sorgu müfettişlerinin geleneksel üslubuyla yazdım. Olayların içinde gerçeği, tüm gerçeği bulacaksınız... Gözlerimin önünde cereyan eden her şey, baştan sona yazıldı. Aslında ben sadece bir şahit değilim, aynı zamanda aktörlerden biriyim de..."

"Konunun gerçek olması şart değil. Tasvir edilecek bir şeyi görmek için onun mutlaka gerçek olması gerekmez. Bu önemsiz. Gerçek şu ki, bizim zavallı okuyucularımız Gaboriau ve Sklyarevski okumaktan çoktan bezdiler.¹ Bu esrarlı cinayetlerden, dedektiflerin akıllı işlerini, sorgu müfettişlerinin becerilerini okumaktan sıkıldılar.

1 A. A. Sklyarevski, ünlü Rus yazar, 1860-1880 yılları arasında cinayet ve dedektiflik üzerine romanlar yazmıştır. Émile Gaboriau, aynı tarz romanlar yazmış Fransız yazar. (ç.n.)

Okuyucu kitlesi farklılıklar gösterir elbette, ama benim bahsettiklerim bizim gazetenin okuyucuları... Hikâyenizin adı neydi?"

"Bir Av Dramı."

"Hımm... Bu biraz daha dikkat çekici. Size karşı dürüst olayım, elimde öyle çok dosya var ki, bunlara bir yenisini eklemek, kuşkusuz bir değeri olsa bile, tamamen olanaksız."

"Rica ederim, bir bakın. Dikkat çekici, dediniz. Görmeden bir şeyin ne olduğu söylenemez... Ayrıca, sorgu müfettişlerinin ciddi bir şeyler yazabileceğini kabul etmeyi reddediyor gibisiniz."

Kamışev, tüm bunları kekeleyerek, bir kalemi parmaklarının arasında çevirerek ve yere bakarak söylemişti. Gözlerini kırpıştırılmayı bitirdi, aşırı derecede rahatsız oldu. Buna üzüldüm.

"Peki, bırakın," dedim, "ama hemen okuyacağıma dair söz vermem. Beklemeniz gerekecek."

"Ne kadar?"

"Bilmiyorum... Bakın, iki-üç ay..."

"Bu epey uzun bir zaman. Ama ısrarcı olmaya cesaret edemiyorum. Peki, öyle olsun."

Kamışev ayağa kalktı ve şapkasını aldı.

"Dinlediğiniz için teşekkür ederim," dedi, "şimdi eve gideceğim ve kendimi ümitle besleyeceğim. Üç aylık ümit! Ancak sizi rahatsız ediyorum artık. Şimdi hoşça kalın diyorum, onur duyarak!"

"İzin verin, sadece bir kelime," dedim, küçük el yazısıyla yazılmış defterinin sayfalarını çevirerek, "burada tekil şahıs olarak yazılıyor. Yani buradaki sorgu müfettişi olan siz misiniz?"

"Evet ama başka bir isimle. Benim burada oynadığım rol biraz skandallı... Kendi ismimi yazmam biraz tuhaf olurdu. Peki, üç ay sonra..."

"Evet ama daha önce olmasın. Hoşça kalın."

"Sağlıcakla kalın."

Eski sorgu müfettişi efendice eğildi, kapı tokmağını ihtiyatla çevirdi ve çıktı. Dosyasını masamda bırakmıştı. Aldım ve masanın çekmecesinin gerilerine koydum. Yakışıklı Kamışev'in hikâyesi, çekmecede iki ay dinlendi.

Bir gün, daçaya¹ gitmek üzere yazıhaneden çıkarken aklıma geldi ve yanıma aldım. Trenin kompartımanında oturunca defteri açtım, ortasından bir yerden okumaya başladım. Orta kısımlar bana ilginç geldi. Aynı günün akşamı, dinlenme arzuma rağmen tüm hikâyeyi baştan başlayıp, “Son” yazana kadar okudum. Gece öyküyü tekrar, baştan başa okudum. Şafak vakti veranda da bir uçtan bir uca yürüyor, alnımı ovuşturuyordum. Sanki zihnime birden dolmuş olan acılı düşünceleri kafamdan atmak istiyordum... Düşünceler gerçekten acılıydı. Dayanılmaz derecede dokunaklıydı. Bana öyle geliyordu ki, ne bir sorgu müfettişi ne bir psikoloji bilirkişisi olmayan ben, bir adamın korkunç sırrını keşfetmiştim. Bir sır ki, beni en ufak bir şekilde alakadar etmezdi. Verandayı adımlıyor, keşfime inanmamak için kendimi ikna etmeye çalışıyordum...

Kamışev’in hikâyesi, okuyucuyla konuşmamın sonunda açıklayacağım nedenle bizim gazetede yayınlanmadı. Okuyucuyla bir kez daha karşılaşacağım. Şimdi bunları uzun süreliğine bir köşeye bırakırken, Kamışev’in hikâyesini dikkatlerine sunuyorum.

Bu, sıradışı bir hikâyeye değil. İçinde sıkıcı bölümler var, kabaca ifade edilmiş şeyler var. Yazar efektlere ve melodramatik ifadelere çok düşkün. Belli ki, ilk kez bir şey yazıyor, eli alışkın ve eğitilmiş değil. Ancak yine de kolayca okunuyor. Bir konusu, bir anlamı da var ve en önemlisi, özgün ve karakteristik, nasıl denir, *sui generis*.² Bir edebi kalitesi var ve okumaya değer. İşte...

1 Sayfiye evi, yazlık. (ç.n.)

2 Nevi şahsına münhasır. (ç.n.)

1

“Koca, karısını öldürmüş! Ah, ne aptalsın! Şeker ver bana.”

Bu bağırışları beni uyandırdı. Gerindim ve o anda bir keyifsizlik, tüm adalelerimde bir ağırlık hissettim. İnsan bazen bir kolunun ya da bacağının üstüne uyuşana kadar yatar. Ama şimdi ben tüm vücudumu, tepeden tırnağa kadar uyuşmuş hissettim. Havasız ve kuru bir ortamda, sineklerin ve sivrisineklerin uğultusu, vızıltısı arasında, bir öğleden sonra kestirmesi canlandırıcı değil, gevşeklik verici bir etki yapıyor insana. Morali bozuk, sırsıklam ter içinde kalktım, pencereye gittim. Güneş hâlâ tepedeydi ve üç saat önce olduğu gibi hâlâ aynı coşkuyla yanıyordu. Günbatımına ve akşam serinliğine hâlâ saatler vardı.

“Koca, karısını öldürmüş!”

“Bırak palavrayı İvan Demyaniç!” dedim, burnuna hafif bir fiske vurdum. “Kocalar karılarını ancak romanlarda, Afrika tutkularının kaynakadığı tropik yerlerde öldürürler canım! Bizdeyse hırsızlık, soygunculuk ve sahte kimlikle yaşama gibi dehşetler vardır.”

“Hırsızlık, soygunculuk!” diye kanca burnundan soluyarak mırıldandı İvan Demyaniç. “Ah, ne aptalsın!”

“Ne yapalım canım? Beynimizin sınırları olduğundan biz ölümlüler mi suçluyuz? Hem ayrıca şunu bil ki İvan Demyaniç, bu sıcakta aptal olmak günah değildir. Sen benim akıllı sevgilimsin, ama hiç şüphesiz senin de beynin bu sıcakta kurumuştur.”

Papağanımın adı Popi ya da kuşlara verilen diğer isimlerden biri değil, İvan Demyaniç'tir. Bu isme tamamen tesadüf eseri sahip oldu. Bir gün hizmetlim Polikarp kuşun kafesini temizlerken